

Edmond Tujehut, verstende verlatenheid.

Frank Croes: De laatste schreeuw.

Frans Booi kijkt via het verleden naar de toekomst.

Harald Vlucht fragment uit gedichtenbundel Adriaan van Dis.

Nochi Coffie: De transformatie van zout, van verleden naar gouden toekomst.

'Eenheid in verscheidenheid'

De Regatta zorgt op Bonaire voor afleiding. Aan de vooravond van een veelbesproken en historisch moment in de Nederlands-Antiliaanse geschiedenis wemelt het van de kleine en grote boten op zee, alsof men nog aarzelt welke boot het beste zal zijn om opnieuw met elkaar van wal te steken. Een nieuwe identiteit krijg je niet elke dag en doet een beroep op de flexibiliteit van zowel het volk als de volksleiders. Dit grote moment werd vormgegeven door een twintigtal lokale en niet-lokale kunstenaars. Kas di Arte opende op 10-10-10 haar expositie: 'Eenheid in verscheidenheid'.

TEKST EN FOTO'S CHRISTEL COSIJN EN RICHELLE VAN DEN DUNGEN GRONOVIUS

Jackie Bernabela en gezaghebber Glenn Thodé openen de expo 10-10-10 in Kas di Arte.

10-10-10 Een magische datum. Diverse groeperingen over de hele wereld kijken op deze speciale datum uit naar vliegende schotels of zelfs naar de wederkomst van de Messias, maar aan de eenaar is het stil. Er wordt geschiedenis gemaakt. Het volkslied heeft nog één keer geklonken en de vlag van de Nederlandse Antillen is voor de laatste maal gestreken. Er wordt geslikt, hier en daar zelfs geheid, maar de nieuwe verbinding met Nederland is een veld van ongedekte. Vooraan wappert naast de eilandvlaggen de Nederlandse driekleur. Het is nog zoeken. Door de geschiedenis heen hebben we de oorspronkelijke roots leren kennen van Antillianaans en Nederlanders. Maar nu. Wat is er uit hun wortels gegroeid? Wortels die ondanks dat ze zo ver uit elkaar staan toch gezamenlijk ademen. Nieuwsgierig kijken we omhoog langs de in elkaar vlechtende stammen. Zijn we een natie geworden die tegen

een stootje kan? Hoe zien onze vruchten eruit? Wie zijn we vandaag? En vooral, wat zal deze nieuwe kruisbestuiving ons brengen? Een onzekere tijd voor velen. Onzekerheid schept angst en zaait verwarring. Ook de Bonaireaan is er nog niet van overtuigd dat deze politieke beslissing uiteindelijk tot verbetering zal leiden. De politieke leiders hebben door hun onderlinge gevechten voor veel verwarring gezorgd. Het is nu opnieuw aan die leiders om deze verwarring op te heffen. Veranderingen stuiten vaak op weerstand uit angst voor het onbekende. Maar behalve weerstand biedt het onbekende juist veel ruimte voor inspiratie. Zo dacht ook Jackie Bernabela. Ze trok zich niets aan van de culturele kaalslag die in Nederland woedt en organiseerde een groot seintje met een twintigtal kunstenaars. Tien lokale en tien niet-lokale artiesten. Gezaghebber Glenn Thodé moest zich losmaken uit het feestprogramma in Kralendijk

en arriveerde even over vieren met zijn gezin voor het plechtige gedeelte van de opening. Een prachtig geklede doch zeer geïnterneerde Jackie droeg in het Papiaments haar gedicht voor aan het publiek. Haar passie voor Bonaire was overduidelijk in het verdwijnen van de Nederlandse Antillen greep haar zeer aan. Er werd gesproken over de reflectie van de kunstenaar. Dat wat hij ziet wordt verwerkt weergegeven in een nieuwe creatie. Volgens Glenn Thodé schuilt in ieder mens een creatie wezen. Veranderingen zijn een voedingsbodan voor nieuwe mogelijkheden. Er zijn zoveel manieren om naar iets te kijken. 10-10-10 Heeft veel betekenissen. Niet alleen letterlijke en figuurlijke betekenissen maar ook de klank zegt iets. Het Nederlandse tien tien tien klinkt in het Papiaments als

tieng tieng tieng (tin tin tin); het geluid van geld of van een slaande klok. 'Tin' betekent 'er is'. Er is kans, er is hoop, er is vertrouwen, er is een nieuwe relatie. Een nieuwe relatie met elkaar aangaan vraagt naast vertrouwen ook om hoop, geloof en liefde. De gezaghebber meent dat alle grondstoffen aanwezig zijn om met elkaar een fantastische toekomst op te bouwen vol nieuwe kansen om het oude goede en het nieuwe goede met elkaar te verenigen. Een betere toekomst voor iedereen. Jackie opende na de speech samen met de gezaghebber, Nochi Coffie en een dame uit het publiek de tentoonstelling. Declinerende grote en kleine kunstenaars waren Wine Fransens, Manuella Winklaar, Johannes Boekhoudt, Ad Rooymans, Renate van de Bijl en señora Verhoef

aangrijpend de angst voor het niet verbonden zijn uit. 'De laatste schreeuw' van Croes is zo puur geschilderd dat het menig bezoeker kippenvel geeft. Onthechten doet pijn en is een ingewikkeld proces. De Nederlandse Harald Vlucht werkt voornamelijk met laagjes. Helaas was er geen ruimte voor een van zijn reuzen-exemplaren zoals aan boord van een van de cruiseschepen is aangebracht. Deze collagist werkt momenteel mee aan een groot project in Europa dat nog veel stof zal doen opwerpen. Hij bracht intrigerende illustraties mee van zijn werk uit de gedichtenbundel 'Totok' van Adriaan van Dis. Ronald Verhoeven schilderde een ingetogen bruiloft. Zijn werk speelt zoals gewoonlijk met diverse lagen en vlakken. Jackie Bernabela stelde haar gedicht ten toon, worden die keer op keer het hart raken van een ieder die zich met Bonaire verbonden voelt. Yubi Kirindongo maakt van bumpers objecten. De 'ouder en kind', maar ook een 'flamingo' nemen deel aan de expo. De flamingo die de saamhorigheid symboliseert van het vliegen in formatie, vaak onder luid gegak. Een symbool van het eeuwig en terugkeren naar het nest. Het doet ook denken aan de verhalen van de slaven die transformeerden tot vogels en als bevrijde geesten het eiland verlieten. Gustave Noel schiep er plezier in de koninklijke familie te vereeuwigd. Regelmatig exposeert hij in Nederland en elders in Europa. Ter plekke maakte hij een schets van de gezaghebber die hierdoor even kon uitstralen van zijn drukke programma. Nochi Coffie maakte een sfeerrijk schilderij dat surrealistisch aandoet. Het zout dat de slaven uit de zoutpannen hakten lijkt door de handen

die het vasthouden te worden getransformeerd naar een schepende gouden energie. Henk Roozendaal verbeeldde de verbondenheid van Nederland en de Nederlandse Antillen in de verhouding van moeder en kind. De moeder die het kind koestert in haar armen en zorgt dat het niet verdrikt. Kunstenaar Ruben La Cruz is verhuisd naar Nederland. Op de Nederlandse Antillen waardeert men het niet om gespiegeld te worden, aldus La Cruz. De kritiek van La Cruz op de politiek vertaalt zich in grote aan elkaar geplakte teksten waarop hij een duidelijke contour van een dier tekent. Het dier symboliseert de karaktereigenschappen van de politicus die hij tegen het licht houdt. Hij geeft samen met partner Karolien Hel-Bernabela twee gaag workshops aan jongeren. Jake Richter taal de Bonaireaanse vlag wapperen in een zware wolk, een wolk die de onzekerheid over de toekomst weergeeft, maar tegelijkertijd de hoop dat achter de wolken de zon schijnt. Frans Booi complementeerde de expositie met primitieve kunst geïnspireerd door de indianeninscripties, wijzend naar de oorspronkelijke bevolking van de eilanden. Het roept de vraag op wat er gebeurd zou zijn als de indianen de voormalige Nederlandse Antillen hadden ontwikkeld. Hoe had het leven er dan nu uitgezien? Het geeft stof tot nadenken over het leven, en over de mogelijkheden die het leven telkens biedt om kansen te benutten en nieuwe dingen uit te proberen.

In de speech werd er een zijsporg gemaakt naar de nieuwe ontwikkelingen in de Verenigde Staten. Barack Obama werd genoemd. Het is goed om je bewust te zijn van wat er in de wereld gebeurt. Leren begint met open-

staan voor mogelijkheden, met luisteren naar elkaar. Het is nu zaak een goede balans te vinden, te integreren zonder verlies van authenticiteit. Het verband tussen het belang van behoud van authenticiteit en het schilderij van Michael Jackson van Christel Cosijn vond Jackie Bernabela te niet meer over wat de eilanden van elkaar scheidt, maar juist wat hen onderling verbindt. Over alle politieke veranderingen heen reikten kunstenaars elkaar vandaag in woorden en beeld de hand om hun weg te vervolgen in een nieuw bewustzijn. De geboorte van Caribische Nederland was geen gemakkelijke bevalling, maar ondanks politieke beslissingen en bestuurskundige zaken zullen de Nederlandse Antillen onzichtbaar blijven voortbestaan. De Antilliaan zal zich ondanks staatkundige vernieuwingen Antilliaan blijven voelen.

De eilanden zijn onderling met zoveel onzichtbare draden met elkaar verbonden dat wanneer je dit zichtbaar zou maken, het de vorm van een spinweb zou hebben. En midden in het spinweb zien we onze Afrikaanse vriend Anansi die gruwelijk zit te broeden op een nieuwe poets. Ook voor Anansi breekt er een nieuwe tijd aan, een nieuwe tijd met nieuwe kansen. Afgelopen van zijn gemene karakter heeft deze spin ons iets belangrijks geleerd, want wat er ook op zijn pad kwam, hij wist er op zijn eigen slimme wijze mee om te gaan. Het geheim van Anansi is authenticiteit. Een spin die, waar en wat de geschiedenis hem ook bracht, er altijd in is geslaagd spin te blijven. De expo 'Eenheid in verscheidenheid' is gedurende de maand oktober te bezichtigen in Kas di Arte.

Winfred Dania, fascinerend snelgroeioende Bonaireaanse kunstenaar.